

گنبد اورچین

سیر تکامل گنبد اورچین بر اساس عوامل موثر در شکل گیری یک نماد معماری

مؤلفین :

امین سعیدیان: عضو هیات علمی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ماهشهر، گروه معماری، ماهشهر، ایران

مهران باباپور: کارشناسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ماهشهر، گروه معماری، ماهشهر، ایران

مجتبی قلی: کارشناسی معماری، مجتمع جهاد دانشگاهی، اهواز، ایران

احسان زمانی: پژوهشگر دوره دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

با تشکر از آقای مهندس محمد احمدی زاده که در ویرایش و جمع آوری مطالب یاری رساندند.

عنوان و نام پدیدآور: گنبد اورچین: سیر تکامل گنبد اورچین بر اساس عوامل موثر در شکل‌گیری یک نماد معماری/ مولفین امین سعیدیان ... [و دیگران].

مشخصات نشر: اهواز: معتبر، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.: مصور.

شابک: ۹۷۸۶۰۰۶۶۶۹۳۳۵

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: مولفین امین سعیدیان، مهران باباپور، مجتبی قلی، احسان زمانی.

موضوع: گنبدها -- ایران -- طرح و نقشه

موضوع: گنبدها -- ایران

شناسه افزوده: سعیدیان، امین، ۱۳۵۹ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۸۷/۲۸۸۰NA

رده بندی دیویی: ۷۲۱/۴۱۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۳۰۱۸۷

اهواز: چهارراه نادری، اول خیابان شهید سراج(منوچهری) شماره ۳۲

تلفن: ۰۶۱۱-۲۲۱۱۳۶۸ فاکس: ۰۶۱۱-۲۲۲۵۴۹۶

پست الکترونیکی: Moatabar_alavi@yahoo.com

مؤسسه فرهنگی هنری آداب

انتشارات معتبر

نام کتاب: گنبد اورچین

نویسنده: امین سعیدیان، مهران باباپور، مجتبی قلی، احسان زمانی

ناشر: انتشارات معتبر (وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری آداب)

لیتوگرافی/ چاپ/ صحافی: چاپ جنوب اهواز

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

ناظر چاپ: سیدعبدالمجید علوی شوشتری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۶۹-۳۳-۵

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

پیشگفتار	۶
فهرست جداول	۸
فهرست تصاویر	۹
فصل اول: بازشناخت چگونگی شکل‌گیری گنبد اورچین با تاکید بر ساختار هندسی و معماری در جنوب غرب ایران	
۱.۱. مقدمه	۱۳
۲.۱. معرفی گنبد اورچین	۱۵
۳.۱. خواستگاه معماری گنبد اورچین	۱۶
۴.۱. ساختار هندسی گنبد اورچین و روابط هندسی میان زینه‌ها	۱۶
۵.۱. گنبد با قاعده‌ی کوکبی یا ستاره‌ای شکل	۱۷
۱.۵.۱. نحوه ترسیم یک زینه در گنبدهای کوکبی	۱۸
۲.۵.۱. نحوه قرارگیری زینه‌ها بر روی یکدیگر در پلان کوکبی	۱۹
۶.۱. گنبد با قاعده‌ی کثیر الاضلاع منتظم	۲۱
۱.۶.۱. نحوه ترسیم یک زینه در گنبدهای کثیر الاضلاع منتظم	۲۲
۲.۶.۱. نحوه قرارگیری زینه‌ها بر روی یکدیگر در پلان کثیر الاضلاع منتظم	۲۲
۷.۱. گونه‌شناسی در گنبدهای اورچین	۲۳
۱.۷.۱. گنبدهای کوکبی	۲۳
۲.۷.۱. گنبدهای کثیر الاضلاع	۲۷
۸.۱. نحوه ساخت گنبد اورچین	۳۲

۳۳	۹.۱ نحوه پوشش در گنبد اورچین
۳۴	۱۰.۱ نحوه توزین بار در گنبد اورچین
۳۵	۱۱.۱ نحوه عملکرد تارک در گنبدهای اورچین
	۱۲.۱ عوامل موثر فرهنگی، تاریخی، عرفانی و هندسی در شکل گیری مورفولوژی و ساختار
۳۷	فضایی گنبد اورچین
۳۷	۱.۱۲.۱ باغ های معلق بین النهرین
۳۸	۲.۱۲.۱ کنکره های کاخ ها و معابد بین النهرین
۳۹	۳.۱۲.۱ زیگورات های بین النهرین
۴۰	۴.۱۲.۱ مهر های بین النهرین
۴۱	۵.۱۲.۱ چغازنبیل زیگورات ایلامی
۴۲	۶.۱۲.۱ آتشدانهای هخامنشی
۴۳	۷.۱۲.۱ سکه های دوره پادشاهی سلوکی و ساسانی
۴۴	۸.۱۲.۱ نقوش بارعام داریوش
۴۴	۹.۱۲.۱ پله های تخت جمشید
۴۵	۱۰.۱۲.۱ آرامگاه کوروش در پاسارگاد و مقبره ماندانا مادر کوروش در دشت بزپز
۴۷	۱۱.۱۲.۱ چوخه یا چوغا
۵۰	۱۳.۱ نتیجه گیری

فصل دوم: پیوست

۵۳	دانیال پیغمبر
۵۵	شیخ عمر سهروردی
۵۶	سلطان زبیده (زمرد خاتون)
۵۷	امام دور
۵۸	یعقوب لیث صفاری
۵۹	رودبند
۶۰	میر محمد

۶۰	 امامزاده جعفر
۶۴	 منابع
۶۷	 پی نوشت

www.ketab.ir

پیشگفتار

حمد و سپاس ایزد منان را که بار دیگر پرداختن به امور پژوهشی را برایمان مقدر نمود و ما را بیش از پیش متوجه تجربیات ارزنده پیشینیانمان در نحوه استفاده بجای و صحیح از موهبات زیبای الهی در خلق آثار معماری فرمود. این لطف اوست که موجب شد تا در این راستا به نشر گوشه‌ای از تلاش‌های نیاکانمان در زمینه معماری بومی، فرهنگی و مذهبی ارزشمند در ایران عزیز پرداخته شود.

تاریخ گواه است که ایرانیان متمکن از دیرباز از طرق گوناگون همیشه سعی در استفاده صحیح از روش‌های هندسی و علوم ریاضیات در ساخت گنبد و دیگر فضاهای معماری داشته‌اند. پرداختن به شیوه‌های گنبدسازی، شناخت انواع آن، بررسی عملکرد سازه‌ای، شیوه‌های ترسیم، سبک‌شناسی، روشهای اجرایی و مسایل مرتبط به آن از دغدغه‌های معماران ایرانی از قدیم تا کنون بوده است. بیشتر روشنفکران در اقصا نقاط جهان بر این باورند که توسعه روش‌های نوین ساخت و تولید معماری ناب و برگرفته از آیین و فرهنگ بومی یکی از عمده مسایل پیش روی حرفه معماری است. جامعه صنعتی در دوران معاصر اختراعات بسیاری در توسعه تکنولوژی در زمینه معماری و استفاده گسترده از انرژی‌های طبیعی از آن خود نموده است. در عین حال ایرانیان از گذشته‌های دور با استفاده از تجربیات و علوم خود توانسته‌اند آثار خوبی را در ساخت انواع گنبد و معماری همساز با اقلیم به نمایش بگذارند.

کتابی که در پیش روی دارید، به دو زبان فارسی و انگلیسی در یک مجموعه تحت عنوان گنبد اورچین در جنوب غرب ایران، مجموعه مطالعاتی است که در مورد گنبدهای مقابر و زیارتگاه‌ها در ایران و نمونه‌هایی در عراق، روابط هندسی میان زینه‌های آن و انواع این نوع گنبد که شامل کوکی و کثیرالاضلاع می‌باشد، تنظیم و تقدیم گردیده است. بخش فارسی کتاب شامل دو فصل و بخش انگلیسی آن به سه بخش تقسیم‌بندی شده است. در فصل اول بخش

فارسی کتاب به نکات قابل تأملی در مورد روابط هندسی، ارتفاع، شکل گنبد و تعداد زینه‌های گنبد پرداخته شده و عواملی همچون عملکرد تارک، نحوه ساخت، پوشش گنبد، نحوه توزین بار در ساختار گنبد مشخص گردیده است. در فصل پیوست تصاویر و نقشه‌های مقابر و زیارتگاه‌ها ارایه شده است.

در اینجا جا دارد از زحمات بی‌وقفه و تلاش قابل تقدیر جناب آقایان مهندس مهران باباپور و مجتبی قلی‌که بدون اغراق پشتکار و علاقه‌مندی ایشان موجب بوجود آمدن این اثر گردید و سهم بسزایی در انجام این مهم داشته‌اند قدردانی شود. از همکار ارجمند جناب آقای احسان زمانی پژوهشگر دوره دکتری که نه تنها در این کتاب بلکه همیشه از مساعدت علمی و معنوی ایشان بهره‌مند بوده‌ایم به گونه‌ای که فضا و محیط آرام پژوهشی را فراهم نموده‌اند و کلیه کسانی که به نحوی از انحاء ما را در به ثمر رساندن این مهم یاری نموده‌اند خصوصاً ناشر محترم سپاسگزاری ویژه بعمل می‌آید. از سرانندگان محترم نیز تقاضا می‌شود با انعکاس نقطه نظرات خود ما را از کاستی‌های این اثر مطلع نموده و کمبودها را بر ما ببخشایند.

امین سعیدیان

استاد گروه معماری و شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد ماهشهر

فهرست جداول

- جدول ۱. روند شکل گیری و نحوه ترسیم پلان گنبد کوکبی که با امتداد اضلاع چند ضلعی منتظم قاعده‌ی درونی حادث می‌گردد (نگارنده، ۱۳۹۲). ۱۸
- جدول ۲. نحوه قرارگیری زینه‌های روی یکدیگر در پلان کوکبی (نگارنده، ۱۳۹۲). ۲۰
- جدول ۳. قاعده‌ی درونی گنبدهای کوکبی نقش بسیار تعیین کننده‌ای در شکل گیری شکل کوکبی آنها دارد (نگارنده، ۱۳۹۲). ۲۱
- جدول ۴. از وصل کردن اواسط اضلاع قاعده‌ی فوقانی زینه‌ی پائین تر به یکدیگر، قاعده‌ی تحتانی زینه‌ی بالاتر حادث می‌گردد (نگارنده، ۱۳۹۲). ۲۲
- جدول ۵. مقایسه پوسته زیرین در گنبدهای اورچین و دو پوسته (نگارنده، ۱۳۹۲). ۳۴
- جدول ۶. بزرگنمایی از نحوه توزین بار در گنبد اورچین (نگارنده، ۱۳۹۲). ۳۵
- جدول ۷. مقایسه عملکرد تارک در گنبدهای کوکبی و کثیرالاضلاع (نگارنده، ۱۳۹۲). ۳۶
- جدول ۸. پادشاهان سلوکی و ساسانی تصاویری از کعبه زرتشت و آتشدانهای مضرس را به دلیل اهمیت بسیار و نمادین بودن آنها بر سکه‌هایشان ضرب نموده‌اند (نگارنده، ۱۳۹۲). ۴۳
- جدول ۹. پس نشینی یکتواخت پله‌های آرامگاه کوروش یادآور پس نشینی‌های گنبد اورچین می‌باشد (نگارنده، ۱۳۹۲). ۴۶
- جدول ۱۰. انواع گنبد در ایران (نگارنده، ۱۳۹۲). ۴۸
- جدول ۱۱. نمونه‌های گنبد اورچین در ایران و عراق بر حسب تاریخ ساخت (نگارنده، ۱۳۹۲). ۴۹